

MUDRÁK JÓZSEF

AZ 1944 NOVEMBERÉBEN-DECEMBERÉBEN
BUDAPESTEN FELAVATOTT DEBRECENI
DOKTOROK

INAGURATION OF DOCTORS IN DEBRECEN IN NOVEMBER AND DECEMBER OF 1944. After war had reached the István Tisza University in Debrecen in October 1944, the majority of the professors fled to Budapest where they held several meetings. Doctors, who had received their degree earlier, were inaugurated in Budapest between November 4 and December 20 in the name of the Debrecen University (23 medical, 3 law, 3 political science, 2 arts doctorate certificates were given). The partly official operation in Budapest lasted until the second part of December, while some of the professors in Budapest, some in rural areas waited out the end of the fights. Some, though, had joined the medical training in Halle and Breslau organized by András Csilléry appointed government commissioner.

1944 tavaszán a debreceni Tisza István Tudományegyetem a német megszállás után nehéz helyzetbe került, ugyanis a központi épület nagy részét a német hadsereg lefoglalta. De a megmaradt helyiségekben, illetve az anya-intézmény, a Református Kollégium helyiségeiben az oktatás folytatódhatott, bár a tanévet korábban befejezték. Ugyanígy készültek a következő tanévre is, hiszen a front akkor még távol volt a cívisvárostól.

Az 1944/45-ös tanévben ismét a bölcsészkarhoz került a rektorállítás joga. Szabó Dezső történelemprofesszort választották meg, de ő nem fogadta el a várhatóan nehéz feladatot, így helyette a választás az államtitkárságról lemondott Hankiss János francia-professzorra esett. A minisztérium rendeletére szeptember 17-én – két bombatámadás között – megtartották a tanévnyitót, és megkezdték az oktatást. Megfelelő helyiségek hiánya, a nem debreceni lakos professzorok megoldhatatlan utazási nehézségei és a gyér számú hallgatóság miatt október 5-én az Egyetemi Tanács az előadások ideiglenes szüneteltetését határozta el.¹

Mivel a minisztériummal az összeköttetés a hadihelyzet alakulása miatt megszakadt, Hankiss rektor Budapestre utazott további utasításokért. Szintén a fővárosba menekült² több professzor is családjával együtt, részben a szovjetek elől, részben a jobb megélhetés reményében. Budapesten a menekült professzorok néhány megbeszélést és szigorlatot tartottak, a bölcsészkaron egy doktorálás történt és két doktoravatás, a jogi karon két államtudományi és három jogtudományi doktort avattak.

¹ MUDRÁK József, KIRÁLY Sándor, *Felépítés, működés, oktatás, tudományos munka* = A Debreceni Egyetem története 1912–2012, szerk. OROSZ István, ifj. BARTA János, Debrecen, 2012. 104.

² Néhány kivétellel, ugyanis pl. Szontagh Vilmos jogászprofesszor rokonaihoz Érsekújvárra ment.

A bölcsészdoktor-avatások egyikén azt a Darkó Irént avatták (néhai Darkó Jenő ögörög-professzor leányát), aki már korábban beadta a kormányzói Kabinetirodához a „*sub auspiciis Gubernatoris*” (kormányzói gyűrűs) doktori avatási kérvényét, de a megváltozott politikai helyzetben nem akart valamiféle „nemzetvezetői” gyűrűs doktor lenni, s ezáltal a nyilasok szimpatizánsának tűnni, így inkább visszavonta a kérvényét, és egyszerűen doktorrá avatták.

Az Orvosi Karról is Budapestre távoztak a professorok, és a tanegedszemélyzet nagyobbik része is velük tartott. Csilléry András sztomatológiai professzor volt az 1944/45-ös tanév dékánja, aki magával vitte a Dékáni Hivatal iratait és a hivatal vezetőjét, Halmy Endrét. A menekült orvosi kar az Országos Orvosi Nyugdíjintézet helyiségeiben³ nyert elhelyezést, és az orvosprofessorokat hadikórházakba osztották be (a klinikai orvosoknak már korábban tartalékos tiszti rangot adtak,⁴ így bármikor behívhatóak voltak).

Budapesten, mint a „*menekült debreceni orvosi kar*” egy tanácsulást tartott 1944. október 25-én.⁵ Az elméleti intézetek vezetői közül Bodnár János prorektor, az Orvosi Vegytani-, és Szalay Sándor, az Orvostudományi Intézet igazgatója hiányzott, ők nem távoztak el Debrecenből. A klinikaigazgatók közül mindenki ott volt, a Debrecenben maradt ideggyógyász Sántha Kálmán és a fül-orr-gégész Verzár Gyula, illetve az Aszódon rekedt Fernet Béla belgyógyász kivételével. Érdekes, hogy Sántha helyett Székely Antal adjunktus, magántanár szerepelt, mint „*a menekült debreceni idegklinika [!] helyettes vezetője*”. A két magántanári képviselő közül Végh Pál belgyógyász volt jelen, míg a szemész Tatár József katonai szolgálatot teljesített.

Mivel a háborúban nagy szükség van orvosokra, november 4. és december 20. között huszonhárom orvost avattak doktorrá Budapesten, többségüket Csilléry dékán, míg néhányukat Borsos-Nachtnébel Ödön prodékán avatta fel.

A budapesti félhivatalos működés december második feléig tartott, amíg a professorok közül egyesek Budapesten vagy vidéken megpróbálták kivárni a harcok elültét,⁶ mások⁷ viszont csatlakoztak a kormánybiztossá kinevezett Csilléry András szervezésében Halléban és Breslauban lebonyolított orvosi tanfolyamokhoz.⁸

³ Budapest IV. ker., Városház u. 10.

⁴ A professorok orvosőrnagyi vagy orvosszázadosi rangot kaptak, szolgálati időtől függően.

⁵ Az összejövetel „*II. rendes kari ülés*” elnevezéssel szerepelt, ugyanakkor a front elvonulása után a Debrecenben maradtak is tartottak kari ülést Sántha Kálmán dékánhelyettes vezetésével november 17-én, az is a II. számozást kapta.

⁶ Bókay Zoltán, Fernet Béla, Jankovich László, Jeney Endre, Kettesy Aladár, Kovács Ferenc, Went István.

⁷ Borsos-Nachtnébel Ödön, Hüttl Tivadár, Orsós János Imre.

⁸ MUDRÁK József, *A „debreceni” orvosi kar Halléban – 1944–1945*, Orvosi Hetilap (2012/4), 152–153.

Csilléry dékán magával vitte az irattárat nemcsak Budapestre, hanem tovább Halléba is, ahol továbbra is a debreceni iktatópecsétet használták. Valószínűleg ezért 1946-ban Debrecenbe kerültek vissza az iratok, és a Hajdú-Bihar megyei Levéltárban is így találhatók meg az orvoskari iktatott iratok között.⁹

A forrás szövege:¹⁰

„Magnifice Rector!
Tekintetes Tanács!

Az Egyetem Tanácsa 1946: 418. sz. határozata értelmében az érdekelt dékán urak meghallgatása után s a rendelkezésre álló feljegyzések alapján tisztelettel közlöm a Budapesten doktorrá avatottak névsorát.

Sorszám	Név	Doktorátus fajtája	Dátum	Avató dékán, prodeán vagy egyéb professzor
1.	Nagy Károly	államtudomány	okt. 26.	Szontagh Vilmos
2.	Tóth István	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
3.	Baranyai Zoltán	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
4.	Takács János	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
5.	Ruck Vera	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
6.	Gáll Lajos	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
7.	Konkoly Ádám	orvostudomány	nov. 4.	Csilléry András
8.	Vasass Jenő	orvostudomány	nov. 7.	Csilléry András
9.	Némethy Lajos	orvostudomány	nov. 7.	Csilléry András
10.	Spendiarián Simon	orvostudomány	nov. 7.	Csilléry András
11.	Darkó Irén	bölcsészettud.	nov. 8.	Pukánszky Béla
12.	Tunyoghy András	jogtudomány	nov. 22.	Sztehlo Zoltán
13.	Mészáros Gyula László	bölcsészettud.	nov. 24.	Paulovics István
14.	Kormány László	jogtudomány	nov. 27.	Sztehlo Zoltán
15.	Király Nándor	jogtudomány	nov. 27.	Sztehlo Zoltán
16.	Dobrossy Béla	orvostudomány	nov. 29.	Csilléry András
17.	Széplaky Sándor	orvostudomány	nov. 29.	Borsos-Nachtnébel Ödön
18.	Marsi Gyula	orvostudomány	nov. 29.	Borsos-Nachtnébel Ödön
19.	Radó Sándor	orvostudomány	nov. 29.	Borsos-Nachtnébel Ödön
20.	Pataký László	orvostudomány	nov. 29.	Borsos-Nachtnébel Ödön
21.	Pálfalvi Géza	orvostudomány	nov. 29.	Borsos-Nachtnébel Ödön
22.	Seres Géza	orvostudomány	dec. 2.	Csilléry András

⁹ HBmL., VIII. 10/b. 47.d. Budapesti működés okmányai. A Halléban működött Magyar Orvostudományi Kar iratai 1944/45.

¹⁰ HBmL., VIII. 1/b. 89. d. 992/1944–45. RH.

<i>Sor- szám</i>	<i>Név</i>	<i>Doktorátus fajtája</i>	<i>Dátum</i>	<i>Avató dékán, prodekan vagy egyéb professzor</i>
23.	<i>Herczeg László</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 2.</i>	<i>Csilléry András</i>
24.	<i>Bányai József</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 6.</i>	<i>Csilléry András</i>
25.	<i>Gacsó Sándor</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 6.</i>	<i>Csilléry András</i>
26.	<i>Soltész Domokos</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 6.</i>	<i>Csilléry András</i>
27.	<i>Várady Jenő</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 6.</i>	<i>Csilléry András</i>
28.	<i>Sipos József</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 9.</i>	<i>Csilléry András</i>
29.	<i>Eszenyi Gyula</i>	<i>orvostudomány</i>	<i>dec. 9.</i>	<i>Csilléry András</i>
30.	<i>Szabó Miklós</i>	<i>államtudomány</i>	<i>dec. 20.</i>	<i>Sztehlo Zoltán</i>

*Kiváló tisztelettel,
Debrecen, 1946. dec. 4.*

Dr. Hankiss János”